

ρίων και ἄνωθεν τῆς Ἀγίας Τραπέζης τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐξαιρετικῆς χάριτος εἶναι αἱ Παναγαίαι, τὰς ὁποίας παρίστανεν ἐν μέσῳ ἀπαλοῦ φω-

Μετρήτρια (Μουρίλλο).

τὸς και ὁ μικρὸς Χριστὸς παίζων μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰωάννου ἢ μετ' ἄρνιου. Ἐξωγράφειεν ἐπίσης σκηνας τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, χωρικοὺς και ἄγυιόπαιδας ἐντὸς χρυσοῦ φωτισμοῦ και μὲ πιστὴν παράστασιν τῆς πραγματικότητος (ἡ Ἀγία Οἰκογένεια, ἡ Ἀνάληψις τῆς Παρθένου, ἡ Ἀγία Σύλληψις, ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος μετὰ τοῦ Χριστοῦ παιδός, Χριστὸς και Ἰωάννης παῖδες μετὰ τοῦ ἄρνιου, Παῖδες τρώγοντες σταφυλὰς κτλ.).

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΤΩ ΧΩΡΑΣ

Ἀξιόλογον ζωγραφικὴν ἀνέπτυξαν κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα αἱ Κάτω Χῶραι, ἡ ὁποία ἐν πολλοῖς εἶναι πλουσιωτέρα και πολυμερεστέρα και ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν ζωγραφικὴν τῆς Ἀναγεννήσεως.

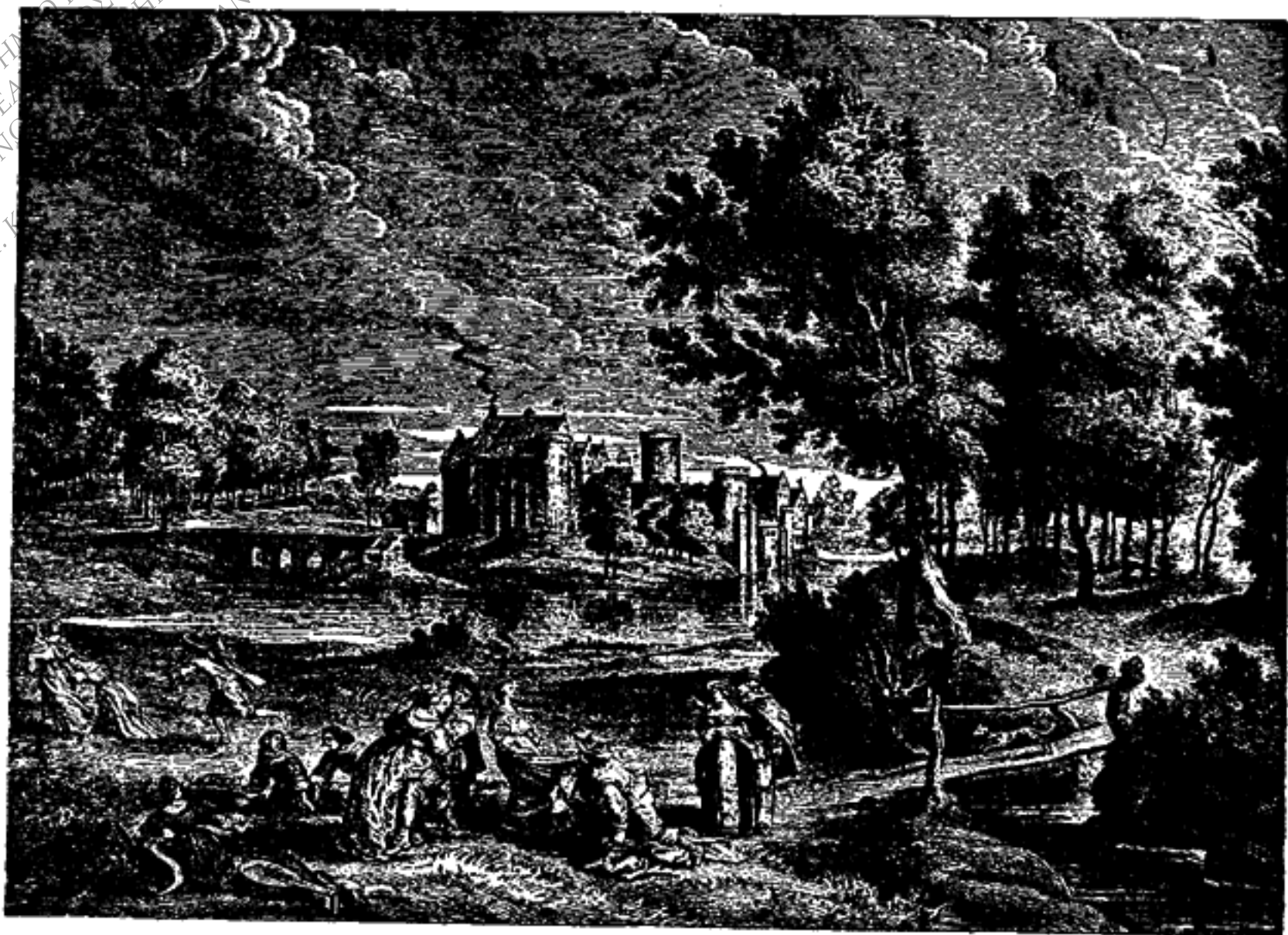
Κέντρα τῆς ζωγραφικῆς αὐτῆς εἶναι ἡ Φλάνδρα (Brabant) και ἡ Ὀλλανδία. Αἱ δύο σχολαί, ἡ Φλαμανδικὴ και ἡ Ὀλλανδική, ἔχουν κοινὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα τὴν ἀγάπην τῆς φύσεως. Ἀλλ' ἡ Φλάνδρα μείνασα πιστὴ εἰς τὸ καθολικὸν δόγμα και ἔξαρτωμένη ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν διετήρησε τὴν παράδοσιν τῆς χριστιανικῆς τέχνης, ἐνῶ ἡ Ὀλλανδία ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν και ἀπὸ τὸν ἰσπανικὸν ζυγὸν ἐδημιούργησε τέχνην μᾶλλον κοσμικὴν.

Ὁ ἐξοχώτερος ἀπὸ τοὺς φλαμανδοὺς ζωγράφους, ὁ **Ρούμπενς** (Rubens, 1577-1640) ἔζησεν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὴν Ἰταλίαν και

Ἡ Ἁγία Σύλληψις (Μουρίλλο).

ἔμελέτησε τοὺς ἀρχαιοτέρους τεχνίτας. Ἐγκατασταθεὶς ἔπειτα εἰς τὴν Ἀμβέρσαν διῆλθε μετὰ τῆς πρώτης συζύγου του ἡμέρας εὐτυχίας, τῆς ὁποίας ἀνάμνησιν ἔχομεν ἐν τῇ διπλῇ προσωπογραφίᾳ τοῦ καλλιτέχνου μετ' αὐτῆς. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς συνεζεύχθη εἰς ἡλικίαν 53 ἐτῶν τὴν νεαρὰν ἀνεψιάν του, τῆς ὁποίας ἡ μορφή ἔκαμεν εἰς αὐτὸν τόσην ἐντύπωσιν, ὥστε παρέστησεν αὐτὴν ὄχι μόνον εἰς προσωπογραφίας καὶ οἰκογενειακὰς εἰκόνας, ἀλλὰ καὶ εἰς μεγάλας θρησκευτικὰς ἢ μυθολογικὰς παραστάσεις. Σφύζεται μέγας ἀριθμὸς εἰκόνων τοῦ

Ἐξοχικὴ ἔπαυλις (Ρούμπενς).

Ρούμπενς, αἱ ὁποῖαι εἶναι διεσκορπισμέναι εἰς τὰ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης. Φαίνεται, ὅτι εἶχε παραγάγει ὑπὲρ τὰ δισχίλια ἔργα. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι καλλιτεχνήματα μεγάλης ἀξίας, ἐπιβαλλόμενα διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς συλλήψεως καὶ τὴν ἀριστοτεχνικὴν ἐκτέλεσιν. Αἱ μορφαὶ τῶν θρησκευτικῶν εἰκόνων ἔχουν τι τὸ ὑπερφυσικὸν προξενοῦν τὴν ἐντύπωσιν τοῦ γιγαντώδους καὶ τοῦ μυστηριώδους καὶ ἀνησυχητικοῦ (ἢ ἐτοιμασία τοῦ Σταυροῦ, ἢ Ἀποκαθήλωσις, ἢ Προσκύνησις τῶν Μάγων, ἢ Μαδόν-

να τοῦ Ἀγίου Ἰλδεφόνσο), ἐνῶ ἀφθονία ζωῆς καὶ κοσμικὸν αἴσθημα ἐκχειλίζει ἀπὸ τὰ συμπλέγματα παιδῶν καὶ τὰς μυθολογικὰς παραστάσεις (Στέφανος καρπῶν, αἱ Τρεῖς Χάριτες κτλ.).

Ἡ ἀποκαθήλωσις (Ρούμπενς).

Μετὰ τὸν Ροῦμπενς ὁ γνωστότατος τῶν Φλαμανδῶν ζωγράφων εἶναι ὁ Βὰν Ντάϊκ (Van Dyk), ὁ ὁποῖος ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐν τῇ αὐλῇ Καρόλου Α' (Ἐπιτάφιος θρῆνος, τὰ τέκνα Καρόλου Α', εἰκὼν Καρόλου Α').

Οἱ Ὀλλανδοὶ ζωγράφοι εἰργάσθησαν διὰ τοὺς πλουσίους ἀστοὺς

καὶ ἐξωγράρισαν ἰδίως σκηνὰς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, διότι οἱ Ὀλλανδοὶ ὡς καλβινισταὶ δὲν συνήθιζον εἰκόνας εἰς τὰς ἐκκλησίας οὔτε εἶχον

Βάν Ντάϊκ (αὐτοπροσωπογραφία).

εὐγενεῖς καὶ πρίγκιπας. Διὰ τοῦτο οἱ καλλιτέχναι των ἐπεδόθησαν εἰς προσωπογραφίας ἢ παρέστησαν σκηνὰς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, τεπία, δάση, παραλίας, κήπους, γωνίαν τινὰ τῆς πόλεως, καπηλεῖα κλπ. Ἐξωγράφιζον κατὰ φύσιν προσπαθοῦντες νὰ δώσουν ζωὴν καὶ φυσικὴν χάριν εἰς τὰς παραστάσεις. Ἐτελειοποίησαν τὴν τέχνην καὶ ἦσαν ἀπαράμιλλοι εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν χρωμάτων καὶ τοῦ φωτός.

Ἡ Ὀλλανδία κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἀνέδειξε πλῆθος ζωγράφων, μετὰξὺ τῶν ὁποίων τινὲς ἦσαν ἐξέχοντες καλλιτέχναι. Εἰς ἕξ αὐτῶν, ὁ **Ρέμπραντ** (Rembrandt, 1606 - 1699) ἦτο μεγάλη καλλιτεχνικὴ ἰδιοφυΐα. Ἡ ἀξία του ἔγκειται εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ψυχικῶν καταστάσεων, διότι κατορθώνει νὰ παρατηρῇ τὴν πραγματικότητα μὲ σπάνιαν διορατικότητα καὶ κατέχει τὴν τέχνην νὰ ἀποδίδῃ αὐτὴν μὲ ἀσυνήθη ἐκφραστικότητα. Ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα ἔργα του εἶναι τὸ περίφημον **Μάθημα τῆς ἀνατομίας**, τὸ ὁποῖον παριστάνει ὄνομαστον ἰατρὸν ἐπιδεικνύοντα εἰς τοὺς συναδέλφους του τὸ ἀνατεμνόμενον σῶμα. Ὁμοίως τεχνοτροπίας εἶναι καὶ ἡ **Νυκτερινὴ φρουρά**. Σώζονται περὶ τοὺς 600 πίνακες καὶ 300 εἰκόνες τοῦ Ρέμπραντ (Ἐπιστροφὴ τοῦ Ἀσώτου, ὁ Ἰησοῦς θεραπεύων τοὺς ἀσθενεῖς, Ἀποκαθήλωσις, ἡ ἀνατριχιαστικὴ παράστασις τῆς θυσίας τοῦ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ εὐλογεῖ τοὺς ἐγγόνους του κτλ.).

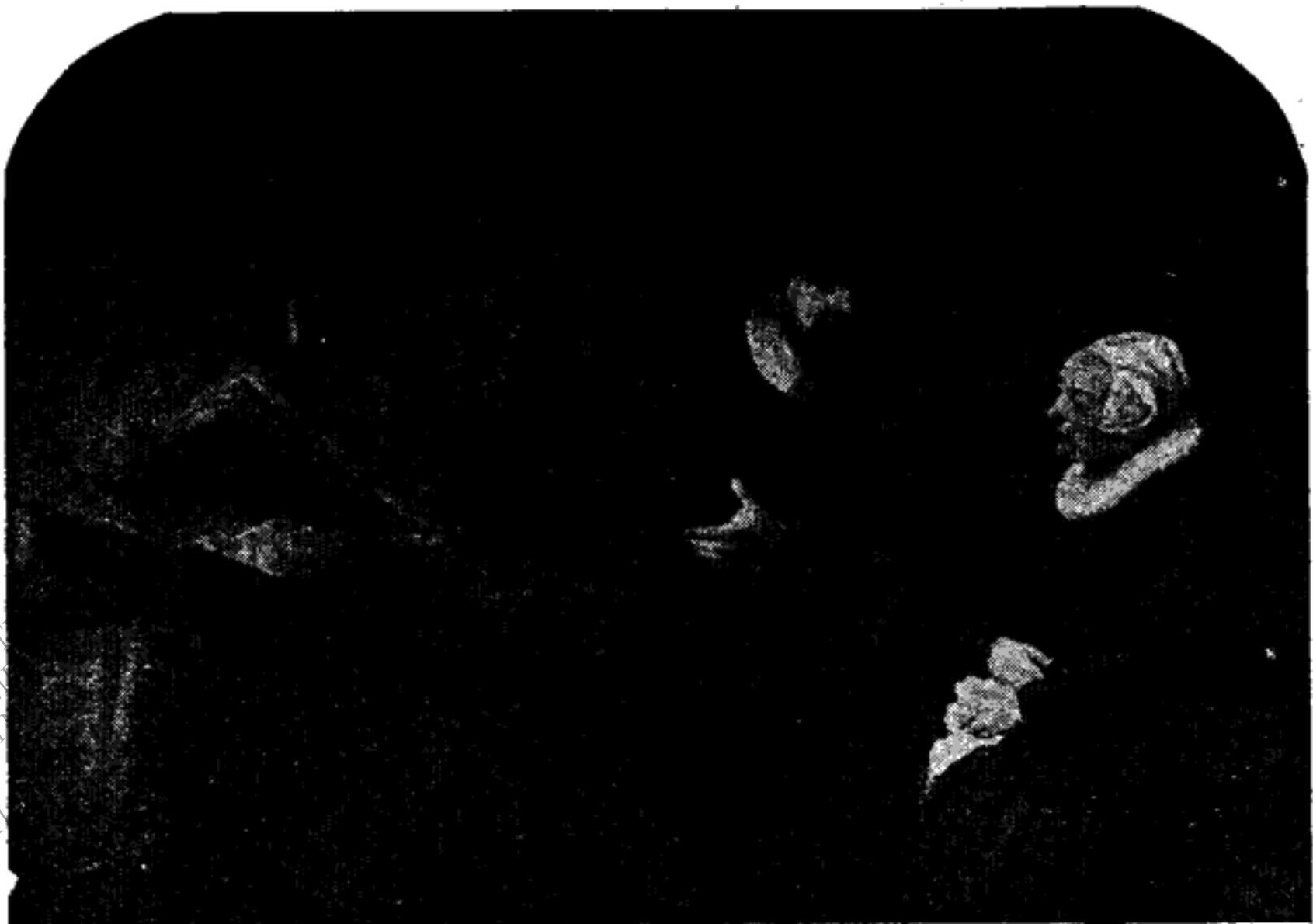
Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Αἱ φυλαὶ τῆς Δ. Εὐρώπης εἶχον ἀνέκαθεν μεγάλην μουσικὴν ἰδιοφυΐαν. Αἱ ψαλμοδίαί τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ λαϊκὰ ᾄσματα ἦσαν ποικιλώτατα καὶ μελωδικώτατα. Διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἀνεπτύχθη πολὺ εἰς τὴν Δύσιν.

Ἐπιτάφιος θρῆνος (Βάν Ντάϊκ).

Ὁ Λούθηρος ἠγάπα τὴν μουσικὴν καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ψαλμοδίαν ἀπλῆν, ἀλλὰ κατανυκτικὴν, ἐκλέξας ἀπὸ τὰ παλαιὰ ἐκκλησιαστικά καὶ ἀπὸ τὰ δημώδη ᾄσματα καὶ συνθέσας ὁ ἴδιος νέας μελωδίας. Ἡ χορωδία, εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἠγαπήθη ἀπὸ

Εξομολογητής (Ρέμπραντ).

Μάθημα ανατομίας (Ρέμπραντ).

τὸν λαὸν καὶ ἀνεκαίνισε τὴν μουσικὴν ἐν Γερμανίᾳ. Ἐξ ἑτέρου οἱ καλβινισταὶ τῆς Γαλλίας ἔψαλλον τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυΐδ, τοὺς ὁποίους εἶχον μελοποιήσει περίφημοι μουσικοὶ τοῦ 16ου αἰῶνος, ἰδίως ὁ **Γκουδιμέλ** (Goudimel, 1505-1572).

Οἱ καθολικοὶ ἀπεμιμήθησαν τοὺς διαμαρτυρομένους. Τὸν 16ον αἰῶνα ὁ μουσικὸς τῆς παπικῆς ἐκκλησίας **Παλεστρίνα** (Palestrina, 1524-1594) συνέθεσε τὴν ὀνομαστὴν λειτουργίαν τοῦ πάπα **Μαρκέλλου**.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δράμα ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον διὰ παραστάσεις κοσμικὰς. Τοιοῦτοτρόπως ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν σχεδὸν ταυτοχρόνως τὸ Ὄρατόριον καὶ τὸ **Μελόδραμα** (Opera) περὶ τὸ 1600. Ὄρατόριον εἶναι μουσικὸν δράμα μὲ θρησκευτικὴν ὑπόθεσιν, ἀποτελούμενον ἀπὸ ὀρχήστραν, ἐνῶ τὸ μελόδραμα εἶναι δράμα κοσμικόν, τοῦ ὁποίου τὰ πρόσωπα ψάλλουν τὸ μέρος των. Τὸ πρῶτον μελόδραμα Ὄρφεὺς καὶ **Εὐρυδίκη** ἐπαίχθη εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν πρῶτος ὁ ἰταλὸς **Λούλλι** (Lulli) συνέθεσεν ἀληθῆ μελοδράματα.

ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τῶν νέων χρόνων εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν **Φυσικῶν Ἐπιστημῶν**, διότι δι' αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος ἐκυριάρχησεν ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πορισμάτων αὐτῶν ἀνεκαίνισε τὸν βίον του.

Κατὰ τοὺς μέσους χρόνους οἱ ἄνθρωποι ἐζήτουν τὴν λύσιν πάσης ἀπορίας εἰς τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων καὶ ἰδίως τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων ἐπὶ μακρὸν ἐξηκολούθησαν τὸ σύστημα αὐτό.

Τὸν 17ον αἰῶνα ὁμως πολλοὶ σοφοὶ ἤρχισαν νὰ μελετοῦν ἀπ' εὐθείας τὴν φύσιν. Κατεσκεύασαν κατάλληλα ὄργανα, μὲ τὰ ὁποῖα κατόρθωσαν νὰ παράγουν κατὰ βούλησιν τὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα ἤθελον νὰ μελετήσουν. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιούργησαν τὴν νεωτέραν μέθοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τὴν **παρατήρησιν** καὶ τὸ **πείραμα**. Οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως ἔδειξαν μεγάλην δεξιότητα εἰς τὰς μελέτας αὐτὰς καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπερτεροῦν πολὺ τοὺς ἀρχαίους.

Τὸν 17ον αἰῶνα οἱ καταγινόμενοι εἰς τὰς μελέτας αὐτὰς ἦσαν ὀλιγάριθμοι καὶ ὅλοι σχεδὸν ἐρασιτέχναι, εὕρισκόμενοι ἐκτὸς τῶν Πα

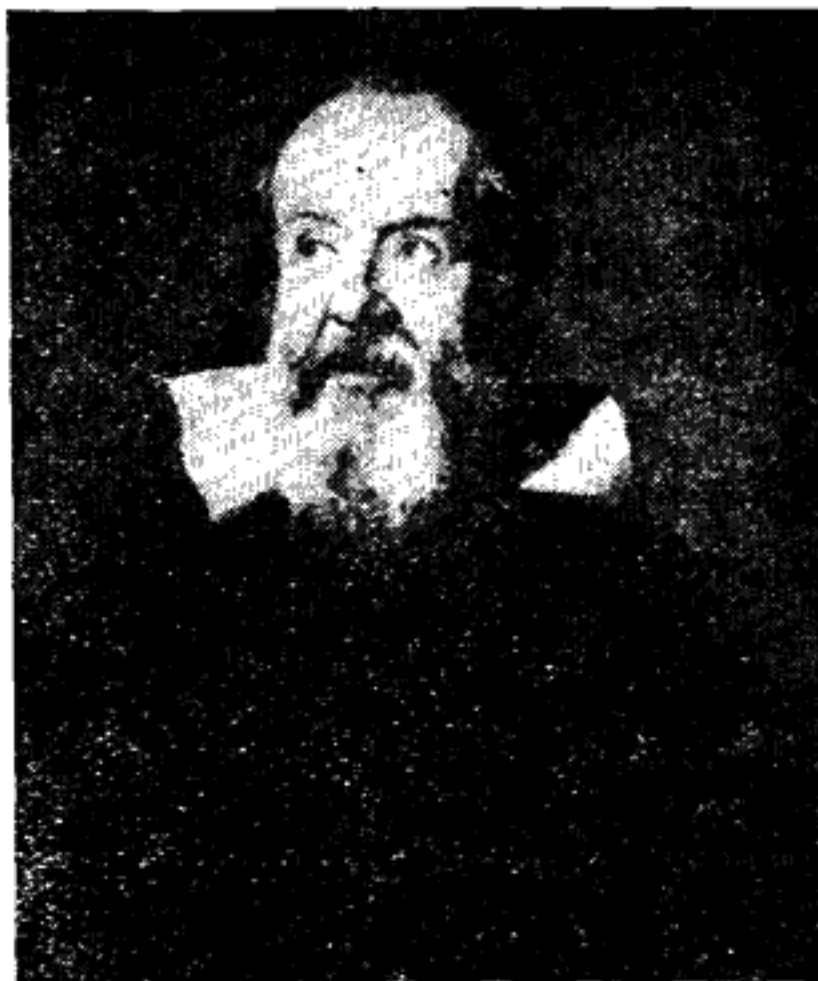
νεπιστημίων, τὰ ὅποια μὲ πείσμα ἀπέκλειον τὰς ἐρεῦνας αὐτάς. Ἐπίσης καὶ ἡ ἐκκλησία κατεδίωκε πάντα νεωτερισμὸν εἰς τὴν μελέτην τῆς φύσεως ὡς αἵρεσιν. Αἱ ἐπιστῆμαι δὲν ἦσαν ἀκόμη πολὺ ἀνεπτυγμέναι, ὥστε δὲν ἦτο δύσκολον νὰ κατέχη τις ὅλας τὰς γνώσεις τοῦ καιροῦ του εἰς ὅλας τὰς ἐπιστήμας. Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ τοῦ 16ου καὶ τοῦ 17ου αἰῶνος ἦσαν συγχρόνως μαθηματικοί, φυσικοὶ καὶ φυσιολόγοι. Κατεγίνοντο ἰδίως εἰς τὰ **Μαθηματικά**, τὴν **Ἀστρονομία**, τὴν **Φυσική**. Ἐγγραφον κατὰ κανόνα εἰς τὴν λατινικὴν καὶ τὰς γνώμας καὶ ἀνακαλύψεις των ἀνεκοίνωνον πρὸς ἀλλήλους προφορικῶς ἢ δι' ἐπιστολῶν.

Αἱ κυβερνήσεις παρετήρησαν, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ προέλθῃ ὠφέλεια ἀπὸ τὰς μελέτας αὐτάς. Ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία προσείλκυε περισσότερο τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, ἦτο ἡ ἀστρονομία, διότι ὁ πολὺς κόσμος ἐξηκολούθει νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν πρόγνωσιν διὰ τῶν ἄστρον. Δὲν ἤργησαν ὅμως οἱ σοβαρώτεροι νὰ ἐκτιμήσουν τὰς θετικὰς ἐκδουλεύσεις τῆς ἀστρονομίας. Τὸ 1667 ἐκτίσθη τὸ **Ἀστεροσκοπεῖον Γκρήνουϊτς** (Greenwich) πλησίον τοῦ Λονδίνου καὶ σχεδὸν συγχρόνως τὸ ἀστεροσκοπεῖον Παρισίων. Κατήρτισαν βοτανικοὺς κήπους, ἰδίως εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν Ὀλλανδίαν καὶ συλλογὰς φυτῶν καὶ ὄρουκτῶν, τὰς ὁποίας ὠνόμαζον **Μουσεῖα**. Τὸ ὀνομαστότερον ἐξ αὐτῶν ἦτο τὸ **Βρεταννικὸν Μουσεῖον** (British Museum).

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ Πανεπιστήμια δὲν ἤθελον νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὸν νέον τρόπον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, αἱ κυβερνήσεις ἵδρυσαν **Ἐπιστημονικὰς Ἀκαδημίας**, τῶν ὁποίων τὰ μέλη δὲν ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων. Αἱ Ἀκαδημαῖαι ἐβοήθησαν πολὺ τὴν πρόοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ ἀστρονομία καὶ γενικῶς αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἐσημείωσαν σημαντικὴν πρόοδον κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα. Αἱ ἀπόψεις τοῦ **Κοπερνίκου** προεκάλεσαν βαθυτάτην ἐντύπωσιν καὶ ἐπεδοκιμάσθησαν ἀπὸ πολλοὺς σοφοὺς. Ὁ γερμανὸς ἀστρονόμος **Κέπλερ** (Kepler, 1571-1630) ἔδωκε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 17ου αἰῶνος μαθηματικὴν ἀπόδειξιν τοῦ συστήματος, διατυπώσας τοὺς λεγομένους **Νόμους τοῦ Κέπλερ**. Ἀλλ' ὁ κυριώτερος θεμελιωτὴς τῆς νεωτέρας φυσικῆς ἐπιστήμης εἶναι ὁ διάσημος ἰταλὸς **Γαλιλαῖος** (Galilei, 1564 - 1642), ὁ

ὁποῖος παρεδέχετο ὡς ἀναμφισβήτητον, ὅτι τὸ κέντρον τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶναι ὁ ἥλιος καὶ ὅτι ἡ γῆ κινεῖται περὶ αὐτόν. Ἀνεκάλυψε τοὺς νόμους τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων καὶ ἔθεσεν οὕτω τὰς βάσεις τῆς Μηχανικῆς. Κατεσκεύασε μεγεθυντικοὺς φακούς, διὰ τῶν ὁποίων διέκρινε τὰ ὄρη τῆς σελήνης, τοὺς δορυφόρους τοῦ Διὸς καὶ ἐξηκρίβωσε τὴν φύσιν τοῦ Γαλαξίου. Ἄλλ' ἢ Ἱερά Ἐξέτασις κατεδίκασε τὴν διδασκαλίαν του καὶ ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ ἀποκηρύξη γονυκλινῆς τὰς δοξασίας του ὡς πλάνας.

Γαλιλαῖος.

Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἐσυστηματοποίησεν ὁ διάσημος ἄγγλος φυσικὸς Νεύτων (Newton, πρόφερε Νιούτον, 1642-1729) συνενώσας αὐτὰς εἰς τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἐλξεως, ὁ ὁποῖος φέρει τὸ ὄνομά του. Τὰς βάσεις τῶν Μαθηματικῶν παρέλαβον οἱ νεώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους μελετῶντες τοὺς Ἑλληνας μαθηματικούς. Ὁ γάλλος Βιέτ (Viète, 1540-1605) ἔδωκεν εἰς τὴν Ἀλγεβραν τὴν νεωτέραν μορφήν εἰσαγαγὼν τὰ γράμματα, ὁ δὲ φιλόσοφος Δεκάρτ, ἑξαίρετος μαθηματικός, εἰσήγαγε τὸν ἀλγεβρικὸν ὑπολογισμὸν εἰς τὴν Γεωμετρίαν δημιουργήσας τὴν Ἀναλυτικὴν Γεωμετρίαν. Ἄλλος φιλόσοφος, ὁ γερμανὸς Λάϊμπνιτς (Leibnitz), ἀνεκάλυψε τὸν Ἀπειροστικὸν Λογισμὸν, οὕτω δὲ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 17ου αἰῶνος εἶχον διαμορφωθῆ οἱ διάφοροι κλάδοι τῶν μαθηματικῶν.

Ἡ Φυσικὴ κατ' ἀρχὰς δὲν ἦτο χωρισμένη ἀπὸ τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὴν Ἀστρονομίαν. Ὁ Γαλιλαῖος ὑπελόγησε τὸν νόμον τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων, ἐνῶ ὁ Τορρικέλλι (Torricelli, 1608-1647), ἰταλὸς καὶ αὐτός, ἐμελέτησε τὸν νόμον τῆς ἰσορροπίας τῶν ρευστῶν καὶ κατεσκεύασε τὸ βαρόμετρον, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον ἐπέτρεψε νὰ παρατηρήσουν τὴν βαρύτητα τοῦ ἀέρος (Pascal). Οὕτως, ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἡ Φυσικὴ ἔγινε πειραματικὴ ἐπιστήμη.

Ίστορία τῶν Νέων Χρόνων, Ε' (Ἔκδ. 1948)

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον ἀναπτύξει πλουσιωτάτην φιλοσοφίαν προσπαθοῦντες νὰ ἐρμηνεύσουν τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ κόσμου, καθὼς καὶ τὴν ἀξίαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης ἐξέθεσε συστηματικῶς τὰς γνώσεις τῶν χρόνων του εἰς τὰ διεξοδικὰ συγγράμματά του, ἐπεβλήθη εἰς τὰς ἐπομένας γενεὰς καὶ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἔγινεν αὐθιγία, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ στηριχθῇ πᾶσα ἐπιστήμη καὶ πᾶσα σοφία. Ἡ φιλοσοφία τῶν χρόνων αὐτῶν, ἡ λεγομένη Σχολαστικὴ φιλοσοφία, αὐτὸν εἶχε διδάσκαλον καὶ ὁδηγόν.

Κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης ἐμελέτησαν τὰ ἔργα τῶν ἐλλήνων φιλοσόφων καὶ μερικοὶ ἐπεχείρησαν ν' ἀνακαλέσων εἰς τὴν ζωὴν τὰ ἀρχαῖα φιλοσοφικὰ συστήματα. Ἰδίως ἐμελετήθη πολὺ καὶ ἀπέκτησεν ὀπαδοὺς ὁ Πλάτων. Ἀλλὰ τὰ αὐτοτελεῖ φιλοσοφικὰ συστήματα τῶν νεωτέρων χρόνων ἐδημιουργήθησαν μόλις κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα.

Ὁ διάσημος Ἀγγλος φιλόσοφος Βάκων (Bacon, 1561 - 1626) ἐσυστηματοποίησε καὶ ὑπεστήριξε τὴν θεωρίαν τῆς νέας μεθόδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἐδίδασκεν, ὅτι τὰς περὶ τῆς φύσεως γνώσεις ποριζόμεθα ἐκ τῆς ἐμπειρίας. Πρέπει πρῶτον νὰ παρατηρήσωμεν τὰ φαινόμενα καὶ νὰ ἐξακριβώσωμεν διὰ τοῦ πειράματος, ἔπειτα νὰ ταξινομήσωμεν αὐτὰ καὶ ἀπὸ τὰς μερικὰς περιπτώσεις νὰ συναγάγωμεν ἐπαγωγικῶς τὸ γενικόν, δηλ. τοὺς νόμους τῶν φαινομένων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ σχολαστικοὶ ἠκολούθησαν τὴν ἀντίθετον ὁδὸν στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς γνώμης τῶν παλαιῶν σοφῶν καὶ προσπαθοῦντες ἀπὸ γενικὰς ὑποθέσεις νὰ ἐρμηνεύσουν τὰ μερικὰ φαινόμενα, ὁ Βάκων ἐπολέμησε ζωηρῶς τὴν σχολαστικὴν μέθοδον. Διὰ τοῦτο τὸ σύγγραμμά του ὠνόμασε *Novum Organum*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Λογικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, τὴν ὁποίαν εἶχον ὀνομάσει Ὀργανον, διότι ἐθεωρήθη ὡς τὸ μέσον τῆς ὀρθῆς διανοήσεως, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε στηριχθῆ ἡ σχολαστικὴ ἐπιστήμη.

Ὁ γάλλος φιλόσοφος Ντεκάρτ (Descartes, 1596 - 1650), ὁ γνωστὸς μὲ τὸ ἐκλατινισθὲν κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν χρόνων ἐκείνων ὄνομά του Καρτέσιος (Cartesius), ὑπέβαλεν εἰς αὐστηρὰν κριτικὴν τὴν σχολαστικὴν μέθοδον. Ὁ Καρτέσιος ἐσκέφθη ὡς ἑξῆς: Οἱ ἀνθρώ-

οὗτοι παραλαμβάνουν συνήθως τὰς γνώσεις ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους ὡρὶς νὰ ἐξελέγξουν αὐτάς, στηριζόμενοι μᾶλλον εἰς τὴν γνώμην παλαιότερων σοφῶν, εἰς τὰς αὐθεντίας. Περὶ τῆς ἀκριβείας ὅμως τῶν νωμῶν αὐτῶν δὲν ἔχομεν πειστικὴν βεβαιότητα. Ἐπειδὴ ὅμως πολλαὶ πρὸ τὰς γνώμας αὐτάς ἀποδεικνύονται ὡς μὴ ὀρθαί, μοῦ ἐπιτρέπεται ἂν ἀμφιβάλλω δι' ὅλα, ὄχι μόνον διὰ τὰ διδάγματα τῶν σοφῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἑαυτοῦ μου ἀκόμη καὶ νὰ ἤ δεχθῶ ὡς ἀλήθειαν παρὰ μόνον ὅ,τι φαίνεται εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον λογικὸν καὶ σαφές.

Αὐτὸ ἐσήμαινε τὴν ὀριστικὴν καταδίκνῃ τῆς σχολαστικῆς μεθόδου καὶ τῆς πίστεως εἰς αὐθεντίας. Τὰς γνώμας ταύτας ἐξέθεσεν εἰς τὸ σύντομον, ἀλλὰ περιεκτικὸν σύγγραμμά του, εἰς τὸν Περὶ μεθόδου λόγον (Discours de la methode), τὸ ὁποῖον ἔγραψεν εἰς ἡν ὁμιλουμένην γαλλικὴν. Ὁ Καρτέσιος ἦτο ἐξαίρετος μαθηματικὸς καὶ φυσικὸς, ἐδέχετο τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου καὶ ὑπεστήριζεν, ὅτι ἅλα εἰς τὸν κόσμον γίνονται κατὰ μηχανικὴν ἀνάγκην. Ἰδιαιτέραν ὅμως θέσιν ἔδιδεν εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ὁ ὁποῖος παρὰ τὸν Καρτέσιον διαφέρει ριζικῶς ἀπὸ τὸ σῶμα, τὴν ὕλην γενικῶς, ἀπὸ τὴν ἑκτατὴν οὐσίαν, ὅπως χαρακτηρίζει τὴν ὕλην. Ἡ διδασκαλία τοῦ Καρτεσίου ἔκαμεν ἐντύπωσιν, διεδόθη πολὺ καὶ ἀπέκτησε πολλοὺς ἀπαύλους. Ἄλλ' οἱ θεολόγοι κατεδίκαν τὸ σύστημά του καὶ τὸν 18ον αἰῶνα ἀκόμη οἱ καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων ἀπηγόρευον εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ μελετοῦν τὰ ἔργα του.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος ἀξιόλογον φιλοσοφικὸν σύστημα ἀνέπτυξεν ὁ Μπαρούχ Σπινόζα (Spinoza, 1632-1677), τὸ ὁποῖον ἐξετιμήθη βραδύτερον. Εἶχε γεννηθῆ ἀπὸ ἑβραϊκὴν οἰκογένειαν εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον καὶ ἔζησεν εἰς τὴν Χάγην πτωχὸς καὶ ἀφανής, κατοικῶν ὡς οἰκότροφος εἰς οἰκίαν μικροαστῶν μετρίως οἰκονομικῆς καταστάσεως καὶ ποριζόμενος τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀπὸ τῆν εἰανσιν ὑέλων διὰ δίοπτρα ἢ ἀπὸ συνδρομὰς φίλων. Ὁ Σπινόζα ἤθελε ἀδύνατον δώσῃ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν εἰς τοὺς συλλογισμούς του. Διὰ τοῦτο, τὸ κύριον σύγγραμμά του, ἡ Ἠθικὴ (Ethica ordine geometrico demonstrata), ἔχει τὴν διάταξιν ἐγχειριδίου Γεωμετρίας (θεωρήματα, ἐπιδείξεις, πορίσματα). Παρεδέχετο, ὅτι ὅλα εἰς τὸν κόσμον ἀνάγονται εἰς ἐνιαίαν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν, ἡ ὁποία εἶναι ἐν ταῦτῳ θεὸς καὶ φύσις, δηλαδὴ θεὸς καὶ φύσις εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ (deus sive na-

tura). Διὰ τοῦτο τὸ σύστημά του ὠνόμασαν πανθεϊστικόν. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Σπινόζα ἐπιβάλλεται μὲ τὸ ὕψος καὶ τὴν εὐγένειαν, διότι διδάσκει, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ κανονικὴ λειτουργία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, συντελοῦσα εἰς τὴν γαλήνην τοῦ σοφοῦ καὶ τὸν κατευνασμὸν τῶν παθῶν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ὁ ἄγγλος Τζὼν Λόκ (John Locke, 1632 - 1704) ὑπεστήριξεν, ὅτι πᾶσαι αἱ γνώσεις τὴν ἀρχὴν των ἔχουν ἐκ τῆς ἐμπειρίας. Διὰ τοῦτο ἀπέρριπτε τὰς ἐμφύτους λεγομένας ἐννοίας δεχόμενος, ὅτι ἡ πηγὴ πάσης γνώσεως εἶναι τὸ αἶσθημα καὶ ἡ ἐν τῷ νῷ τοῦ ἀνθρώπου γινομένη ἐπεξεργασία τῶν παραστάσεων. Ὅθεν αὐδὲν ἐν τῇ νοήσει, ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει. Ἡ διδασκαλία τοῦ Locke σημαίνει ἀντίδρασιν εἰς τὰ θεωρητικὰ συστήματα τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ τὴν ἀρχὴν νέας περιόδου εἰς τὴν φιλοσοφίαν.

Ὀλίγα ἔτη νεώτερος ὁ γερμανὸς Λάϊμπνιτς (Leibniz, 1646 - 1716), ἡ πρώτη λόγου ἀξία φιλοσοφικὴ διάνοια τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν ἀναστάωσιν τῶν θρησκευτικῶν διενέξεων, ἐπεχείρησε διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου νὰ δικαιολογήσῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησίας.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

(ΙΗ' ΑΙΩΝ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Η ΑΓΓΛΙΑ ΤΟΝ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ὁ 18ος αἰὼν εἶναι σημαντικώτατος διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Τρία ἀξιολογώτατα γεγονότα χαρακτηρίζουν αὐτόν, ἡ στερέωσις τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας καὶ ἡ δημιουργία ἀποικιακοῦ κράτους μετὰ βάσεις τὰς Ἰνδίας καὶ τὸν Καναδᾶν.

Τὸ πολιτικὸν καθεστῶς, τὸ καθιερωθὲν διὰ δύο ἐπαναστάσεων τὸν 17ον αἰῶνα, στερεώνεται τὸν 18ον ὑπὸ τὴν νέαν δυναστείαν τοῦ Ἀννοβέρου. Οἱ δύο πρῶτοι βασιλεῖς, ξένοι καὶ χωρὶς ἐπιβολήν, ἐμπιστεύονται τὴν κυβέρνησιν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ πλειοψηφοῦντος κόμματος τῆς βουλῆς, τὴν ὁποίαν ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποτελοῦν τὰ δύο κόμματα τῶν Οὐῖξ καὶ τῶν Τόρις.

Ἀπὸ τοῦ 1760 ὁ τρίτος βασιλεὺς τῆς δυναστείας Γεώργιος Γ' διεκδικεῖ τὰς βασιλικὰς προνομίας. Ἐξ αὐτοῦ δημιουργεῖται κοινοβουλευτικὴ κρίσις, ἡ ὁποία διαρκεῖ ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν ἔτη (1760 - 1782). Ἀλλ' ἡ ἀντίστασις τῆς κοινῆς γνώμης καὶ ἐξωτερικαὶ ἀποτυχίαι ὑποχρεώνουν τὸν βασιλέα νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ὁ περίφημος νέος Πιτ ἀποβαίνει ἰσχυρὸς κοινοβουλευτικὸς κυβερνήτης. Ἐκ τῆς κρίσεως ἐξέρχεται τὸ πολίτευμα περισσότερον στερεωμένον.

Τὸν 18ον αἰῶνα ἤρχισεν ἡ βιομηχανικὴ κίνησις, ἡ ὁποία κατέστησε τὴν Ἀγγλίαν πρώτην οικονομικὴν δύναμιν τοῦ κόσμου.

Τέλος, κατόπιν σκληρᾶς πάλης πρὸς τοὺς Γάλλους, οἱ Ἕλληνες ἐγκαθίστανται ὀριστικῶς εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὸν Καναδᾶν καὶ γίνονται ἀδιαφιλονίκητοι ἡγεμόνες εἰς τὰς ἀποικίας.

ΟΙ ΔΥΟ ΠΡΩΤΟΙ ΓΕΩΡΓΙΟΙ

Ὄταν ἀπέθανε τὸ 1714 ἡ βασίλισσα Ἄννα, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ παρὰ τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν τῆς νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ δικαίωμα τῆς διαδοχῆς εἰς τὸν ἀδελφόν τῆς Ἰάκωβον Γ', εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας ἐκλήθη, κατὰ τὴν ἀπὸ τὸ ἔτος 1701 πράξιν τοῦ Κοινοβουλίου, ὁ δισέγγονος τοῦ Ἰακώβου Α' (ἀπὸ τὴν μητέρα του Σοφίαν) ἐκλέκτωρ τοῦ Ἄννοβέρου Γεώργιος. Δι' αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν θρόνον ἡ δυναστεία τοῦ Ἄννοβέρου, ἡ ὁποία βασιλεύει μέχρι σήμερον.

Ὁ Γεώργιος Α' (1714 - 1727) ἦτο ἤδη 54 ἐτῶν, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Δὲν ἐγνώριζε τὴν ἀγγλικήν, ὅπως καὶ οἱ περιστοιχίζοντες αὐτὸν Γερμανοί. Ἔμεινε πάντοτε ξένος μεταξὺ ξένων καὶ οὐδέποτε παρηγορήθη, διότι ἐγκατέλειψε τὸ Ἄννοβερρον. Ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι συγχρόνως ἐκλέκτωρ τοῦ Ἄννοβέρου καὶ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος του ἔθετε πάντοτε ὑπεράνω τῶν ἀγγλικῶν.

Ὁ υἱὸς του Γεώργιος Β' (1727 - 1760) εἶχε τὰς ἑξῆς καὶ τὰς ιδέας τοῦ πατρός του. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἠνέχθησαν αὐτοὺς ἀπὸ αἰσθημα νομιμοφροσύνης, κυρίως ὅμως διότι ἦσαν διαμαρτυρόμενοι καὶ λόγῳ τῆς θέσεώς των ἦσαν ἀκίνδυνοι διὰ τὰς ἀγγλικὰς ἐλευθερίας.

Πράγματι, οἱ δύο πρῶτοι Γεώργιοι, χωρὶς ἐνδιαφέρον διὰ τὸν τόπον καὶ χωρὶς ἐπιβολήν, ἄφησαν τὴν φροντίδα τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ Κοινοβούλιον καὶ καθιέρωσαν τὴν συνήθειαν νὰ λαμβάνουν τοὺς ὑπουργοὺς των ἀπὸ τὸ πλειοψηφοῦν εἰς τὴν Βουλὴν κόμμα. Ἡ συνήθεια αὕτη ὑπῆρξεν εὐνοϊκὴ διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Χάρις εἰς τὴν ἐπὶ τόσα ἔτη ἀποχὴν τῆς βασιλείας νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὴν κυβέρνησιν ἐπεκράτησεν ἡ ἀντίληψις, ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ βασιλεὺς βασιλεύει, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ.

ΤΟ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

Ἐπεκράτησεν, ὄχι διὰ νομοθεσίας, ἀλλὰ διὰ τῆς συνηθείας, ὁ χωρισμὸς τῶν ἐξουσιῶν.

1) Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς εἶναι ἀνεύθυνος, τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦν οἱ ὑπουργοί. Ἐνῶ προηγουμένως

τοὺς ὑπουργοὺς ὑπεδείκνυεν ὁ βασιλεύς, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεκράτησεν ἢ συνήθεια νὰ γίνεται πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πλειοψηφοῦντος εἰς τὸ Κοινοβούλιον κόμματος, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε τοιοῦτοτρόπως σχεδὸν δικτατορικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ὁπαδῶν του.

2) Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀνῆκεν εἰς τὸ Κοινοβούλιον, συνιστάμενον ἀπὸ δύο Βουλὰς, τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων, τῆς ὁποίας τὰ μέλη διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, τουλάχιστον ὑπὸ μέρους αὐτοῦ, διὰ μίαν ἑπταετίαν (ἀπὸ τοῦ 1716). Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ Βουλὴ τῶν Λόρδων ἔχασε τὴν ἐπιρροήν της πρὸς ὄφελος τῆς δευτέρας.

3) Ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων διηρεῖτο εἰς δύο κόμματα, τοὺς Τόρις καὶ τοὺς Οὐίξ. Οἱ πρῶτοι ἐθεωροῦντο ἀριστοκρατικοί, οἱ δεύτεροι λαϊκώτεροι. Κατ' οὐσίαν ὅμως ἀντιπροσώπευον καὶ τὰ δύο ἀριστοκρατίας. Οἱ Τόρις τὴν μεγάλην ἰδιοκτησίαν, οἱ Οὐίξ τὸ χρῆμα (βιομηχανίαν καὶ ἐμπόριον). Καὶ τὰ δύο δὲν ἤθελον νὰ ἀλλάξουν τὸ ἐκλογικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἦτο εὐνοϊκὸν δι' αὐτά.

4) Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα ἦτο ἐλάχιστα δημοκρατικόν. Κατ' οὐσίαν ἐψήφιζε μικρὰ μειοψηφία τοῦ λαοῦ. Εἰς τοὺς νομοὺς τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου εἶχε περιέλθει κυρίως εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας, εἰς τὰς πόλεις εἰς τὰ σωματεῖα. Ἰσχυροὶ ἄνδρες διέθετον μέγαν ἀριθμὸν ἐδρῶν καὶ ἐπώλουν αὐτὰς εἰς τοὺς πλειοδοτοῦντας. Ἐπίσης, οἱ ἐκλεγόμενοι ἀντιπρόσωποι ἐμπορεύοντο τὴν ψῆφόν των ἔναντι θέσεων καὶ ἀμοιβῶν. Πραγματικὴ διαφθορὰ καὶ φαυλοκρατία ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν.

Ἡ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΟΥΙΞ

Οἱ Τόρις ἦσαν ὑποπτοί, ὅτι εἶχον εὐνοήσει τὴν ἐκπιπτὸν δυναστείαν καὶ ὅτι διετήρουν μυστικὴν συμπάθειαν πρὸς αὐτήν. Ἀντιθέτως, οἱ Οὐίξ, ἐπειδὴ ἐπολέμησαν αὐτήν καὶ ἐχρησίμευσαν ὡς στήριγμα τῆς προτεσταντικῆς δυναστείας, εἶχον τὴν εὐνοίαν τῶν βασιλέων καὶ ἐκράτησαν τὴν ἀρχὴν σχεδὸν ἐπὶ ἡμισυν αἰῶνα. Ἡ πολιτικὴ των ἦτο ἐπὶ μακρὸν φιλειρηνική.

Ὁ Οὐάλπουλ (Walpole), ὁ δραστηριώτερος πρωθυπουργὸς των τῆς περιόδου αὐτῆς, ἐκυβέρνησεν ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἓν ὁλόκληρα ἔτη (1721 - 1742), ὅσον οὐδέποτε ἄλλη κοινοβουλευτικὴ κυβέρνησις. Ἀπέφυγε μὲ

ἐπιμέλειαν πᾶσαν ἐξωτερικὴν περιπλοκὴν. Διετήρησε ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὴν Γαλλίαν καὶ ἐξησφάλισε τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τι διάστημα.

Ἐκέρδισε τοὺς ἰδιοκτήτας, ἐλαφρώσας τὴν φορολογίαν τῆς γεωργίας, καὶ τοὺς ἐμπόρους, ἐγκαινιάσας εἶδος ἐλευθέρου συναλλαγῆς, καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ ἄλλα κράτη ἔκλειον αὐστηρῶς τὰ σύνορά των εἰς τὴν ἐξαγωγὴν καὶ εἰσαγωγὴν. Διηυκόλυνε τὴν εἰσαγωγὴν πρώτων ὑλῶν καὶ ἐξαγωγὴν βιομηχανημάτων.

Ἡ ἐπιτυχία ἐδικαίωσε τὴν τόλμην του. Αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι σήμερον τὰ κέντρα τῆς ἀγγλικῆς βιομηχανίας, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του εἶδον τὴν πρώτην ἀνάπτυξιν. Ἡ ἐξαγωγὴ ἀπὸ 600.000 ἀνῆλθεν εἰς 12.000.000 λίρας καὶ ἡ ἀξία τῶν ἀκινήτων ἐτριπλασιάσθη.

Ἡ ταχὺς αὐτὸς πλουτισμὸς καὶ τὰ οἰκονομικὰ μέτρα τοῦ Οὐάιλπουλ ἐγέννησαν πραγματικὴν διαφθορὰν καὶ ἠθικὴν κρίσιν εἰς τὴν χώραν. Ἐναντίον τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἐδημιουργήθη ἀντίδρασις. Ἡ ἀπομόνωσις, εἰς τὴν ὁποῖαν εἶχεν ὀδηγήσει τὴν χώραν ἡ φιλειρηνικὴ πολιτικὴ, ἐξήγειρε πολλοὺς ἐθνικιστάς. Ἡ χαλαρὰ τέλος στάσις του κατὰ τὴν σύρραξιν εἰς τὴν διαδοχὴν τῆς Αὐστρίας ἐπέφερε τὴν πτώσιν του (1742). Οἱ Οὐῆξ ἐκράτησαν τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ἐγέναν φιλοπόλεμοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν νέου ἀρχηγοῦ, τοῦ Πίτ.

Ἡ Οὐίλλιαμ Πίτ (William Pit) ἢ ὁ Πρῶτος Πίτ, ὅπως λέγουν, ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους πολιτικοὺς ἄνδρας τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου. Βουλευτὴς εἰκοσιεπτὰ ἐτῶν, ἦτο ἀντίπαλος τοῦ Οὐάιλπουλ, τὸν ὁποῖον κατηγορεῖ ὡς ὑπαίτιον τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀνυποληψίας τῆς Ἀγγλίας. Εὐθύς εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ ὀνομάζεται ἀδιάφορος, θερμὸς πατριώτης, μὲ ἀπέραντον ὑπερηφάνειαν, τὴν ὁποῖαν ἠρμήνευε διὰ θεατρικῆς εὐγλωττίας, ἀπέκτησεν ἀνήκουστον δημοτικότητα.

Ἐπὶ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Πίτ οἱ Οὐῆξ ἔκαμαν τοὺς δύο πολέμους, τῆς διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας καὶ τὸν Ἑπταετῆ. Ἐξῆλθον ζημιωμένοι ἀπὸ τὸν πρῶτον, διὰ τοῦ δευτέρου ὁμως ἐξησφάλισαν μεγάλα κέρδη, τὴν στρατιωτικὴν ἐξασθένεισιν τῆς Γαλλίας καὶ τὴν κυριαρχίαν εἰς τὰς ἀποικίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Γ' (1760-1820) - Η ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΡΙΣΙΣ

Ἡ Γεώργιος Γ' ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον 23 ἐτῶν. Ἀπλοῦς τοὺς

τρόπους, κανονικὸς εἰς τὴν ζωὴν, εἰλικρινὴς καὶ εὐλαβής; ἀποστρεφόμενος τὴν διαφθοράν, εἶχεν ἐμπνευσθῆ ἀπὸ τὴν πρωσίδα μητέρα του τὴν ἰδέαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶναι πραγματικὸς «βασιλεύς».

Ὁ Γεώργιος Γ' ἠθέλησε νὰ μὴ εἶναι μόνον βασιλεύς, ἀλλὰ καὶ νὰ κυβερνήσῃ. Ἦθελε μάλιστα νὰ εἶναι ὁ πρῶτος ὑπουργὸς τοῦ βασιλείου. Εἶχε δηλαδὴ τὴν ἀπαίτησιν νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν διὰ προσωπικῆς. Σύμφωνα εἰς τοῦτο μὲ τὰς περὶ τοῦ βασιλέως ἀντιλήψεις τῶν Τόρις, ἔτρεφε συμπάθειαν πρὸς αὐτούς, ἐνῶ ἀπεστρέφετο τοὺς Οὐίξ.

Ἡ ἀπαίτησις τοῦ βασιλέως ἐδημιούργησεν ἀληθῆ κοινοβουλευτικὴν κρίσιν. Ἡ πρώτη ἀπόπειρά του νὰ ἀναβιβάσῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ κόμμα τῶν Τόρις προσέκρουσεν εἰς ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ τὸ 1770, ἐπωφεληθεὶς ἀπὸ τὴν περιπλοκὴν μὲ τὰς ἀποικίας τῆς Ἀμερικῆς, ἐχρησιμοποίησεν ἐπὶ δώδεκα ἔτη (1770 - 1782) τὸν λόρδον Νόρθ (North), καὶ ἐκυβέρνησεν αὐταρχικῶς ὁ ἴδιος.

Ἀλλ' ὁ ζωηρὸς ἐρεθισμὸς τῆς κοινῆς γνώμης, ὁ ὁποῖος ἐξεδηλώθη διὰ τῆς ἰδρύσεως πολιτικῶν σωματείων, συγκεντρώσεων, διαδηλώσεων, σατίρας καὶ τῆς δημοσιογραφίας, ἰδίως ὅμως τὰ ἀτυχήματα εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὑπεχρέωσαν τὸν βασιλέα νὰ ὑποχωρήσῃ. Εὐρεθεὶς πρὸ ἀδιεξόδου, ὁ Γεώργιος παρέδωσε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν νεαρὸν υἱὸν τοῦ Πίτ, τὸν δεύτερον Πίτ (1782).

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΙΤ (1759-1806)

Ἐγίνε πρωθυπουργὸς εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν. Ἀδιάφορος καὶ πατριώτης, ὅπως ὁ πατήρ του, ἦλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπὸ ἐξαιρετικὰς περιστάσεις. ἀλλ' εἶχεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην καὶ ἐναντίον του τὸ Κοινοβούλιον, τὸ ὁποῖον κατεψήφισεν αὐτὸν δέκα ἕξ φορές ἐντὸς τριμήνου. Ὁ Πίτ ὅμως, ἀντιθέτως πρὸς τὴν παράδοσιν, δὲν παρητήθη καὶ διέλυσε τὸ Κοινοβούλιον. Αἱ ἐκλογαὶ ἔφερον πλειοψηφίαν ἀφωσιωμένην εἰς αὐτὸν καὶ ἐκυβέρνησεν ὡς ἀπόλυτος κύριος τὴν Ἀγγλίαν ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν (1784 - 1806).

Ἀνύψωσε τὸ ἠθικὸν τῆς χώρας, ἐτακτοποίησε τὰ ἀναστατωμένα ἐκ τοῦ πολέμου τῶν ἀποικιῶν οἰκονομικὰ καὶ ἀνέπτυξε τὸ ἐμπόριον. Δι' αὐτοῦ ἐμετριάσθη ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ Οὐίξ καὶ Τόρις καὶ ἐσχημα-

τίσθη κόμμα πατριωτικόν, ἀφωσιωμένον εἰς τὸν βασιλέα καὶ τὸ σύνταγμα. Τοιουτοτρόπως τὸ ἔθνος ἠνωμένον ἀντεμετώπισε τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, κατὰ τῆς ὁποίας ὁ Πιτ ἐκήρυξεν «ἐξοντωτικὸν πόλεμον».

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 18ου αἰῶνος ἡ Ἀγγλία ἀνεπτύχθη εἰς χώραν κατ' ἐξοχὴν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν. Τὴν πρώτην ὥθησιν εἰς τὴν βιομηχανικὴν ἀκμὴν τῆς χώρας ἔδωσεν ἡ ὑπερβολικὴ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ της, ὁ ὁποῖος ἐδιπλασιάσθη ἀπὸ τοῦ 1700 - 1780. Ἐπειτα ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀνθρακος ἀντὶ τοῦ ξύλου διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν μεταλλευμάτων τοῦ σιδήρου ὑπῆρξε διὰ τὴν πλουσίαν εἰς γαιάνθρακα καὶ σίδηρον Ἀγγλίαν, ἡ ἀρχὴ τῆς μεταλλουργικῆς βιομηχανίας, ἡ ὁποία ἐπὶ μακρὸν ἔμεινεν ἀσυναγώνιστος.

Σχεδὸν συγχρόνως ἀνεκάλυψαν διαφόρους μηχανάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν κλωστικὴν μηχανήν, ἐνῶ ὁ **Οὐάτ** (Watt) ἔδιδε τὴν κίνησιν εἰς τὰ ἐργοστάσια τελειοποιῶν τὴν ἀτμομηχανήν (1769 - 1779).

Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἦτο ἀνάλογος καὶ ἀκόμη μεγαλυτέρα ἡ ἀνάπτυξις. Ἀφοῦ ἐξετόπισαν τοὺς ἀντιπάλους των Ἰσπανούς, Γάλλους καὶ Ὀλλανδούς, οἱ Ἀγγλοὶ ἀπέβησαν κυρίαρχοι εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν αὐτοὶ ἀμαξηλάται τῆς θαλάσσης, ὅπως συνήθιζον νὰ ὀνομάζουν παλαιότερον τοὺς Ὀλλανδούς.

Ἡ Ἀγγλία ἐθεωρεῖτο ἡ χώρα τῶν ἐλευθεριῶν καὶ παρουσιάζετο ὡς ὑποδειγματικὴ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Αἱ Βουλαι συνεδρίαζον δημοσίᾳ καὶ αἱ συζητήσεις ἐδημοσιεύοντο αὐθημερὸν εἰς τὰς ἐφημερίδας. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶδον τὸ φῶς πολλαὶ ἐφημερίδες, μεταξὺ τῶν ὁποίων μερικαὶ ἐξειλίχθησαν εἰς τεραστίους δημοσιογραφικοὺς ὀργανισμοὺς καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐκδίδωνται καὶ σήμερον, ὅπως οἱ **Καιροὶ** (Times), ὁ **Πρωῖνὸς Τηλέγραφος** (Morning Post) κ. ἄ.